

KÕRGHARIDUS

Subsidiarsuse põhimõtte kohaselt otsustavad kõrghariduspoliitika üle liikmesriigid. EL täidab seetõttu peamiselt toetavat ja koordineerivat rolli. Liidu tegevuse peamised sihid kõrghariduse valdkonnas on üliõpilaste ja töötajate liikuvuse ergutamine, diplomite ja õpiaja vastastikuse tunnustamise edendamine ning kõrgharidusasutuste vahelise koostöö soodustamine.

ÕIGUSLIK ALUS

Haridus, sealhulgas kõrgharidus tunnistati ametlikult ELi pädevusvaldkonnaks 1992. aastal Maastrichti lepinguga. Lissaboni lepinguga, millega muudeti Euroopa Liidu toimimise lepingut, jäeti ELi rolli hariduse ja koolituse valdkonnas käsitlevad sätted muutmata. ELi toimimise lepingu XII jaotise artikli 165 lõikes 1 sätestatakse, et „[l]iit aitab kaasa kvaliteetse hariduse arendamisele, soodustades koostööd liikmesriikide vahel ning vajaduse korral toetades ja täiendades nende tegevust, samal ajal täiel määral respektides liikmesriikide vastutust õpetuse sisu ja haridussüsteemide korralduse eest ning nende kultuurilist ja keelelist mitmekesisust“. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 165 lõikes 2 on märgitud, et liidu tegevusega püütakse arendada Euroopa-mõõdet hariduses; ergutada õppijate ja õpetajate liikuvust, muu hulgas kaasa aidates diplomite ja õpiaja akadeemilisele tunnustamisele; soodustada haridusasutustevahelist koostööd; tõhustada informatsiooni ja kogemuste vahetamist liikmesriikide haridussüsteemidele ühistes küsimustes ning ergutada kaugõppe arengut.

Peale selle sisaldab Lissaboni leping sätet, mida võib nimetada horisontaalseks sotsiaalklauslikuks. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 9 on märgitud, et „[o]ma poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel võtab liit arvesse kõrge tööhõive taseme edendamise, piisava sotsiaalse kaitse tagamise, sotsiaalse tõrjutuse vastase võitluse ning hariduse, koolituse ja inimeste tervise kaitse kõrge tasemega seotud nõudeid“.

Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, millel on aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud (ELi lepingu artikkel 6), on märgitud, et „igäühel on õigus haridusele“ (artikkel 14).

EESMÄRGID

A. „Euroopa 2020“ ning „Haridus ja koolitus 2020“

Euroopa poliitilist huvi kõrghariduse vastu suurendati [strateegiaga „Euroopa 2020“ \(COM\(2010\)2020\)](#). Strateegia „Euroopa 2020“ eesmärgid, mille keskmes on arukas, kestlik ja kaasav majanduskasv, kavatakse saavutada tulemuslikuma haridusse, teadusuuringutesse ja innovatsiooni investeerimise abil. 2009. aasta mais võttis Euroopa Ülemkogu vastu [strateegilise raamistiku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal](#) (HK 2020)^[1]. Selles seati seitse eesmärki, mis tuleb saavutada 2020. aastaks:

- kõrghariduse omandanud 30–34aastaste isikute osakaal peaks olema vähemalt 40%;
- vähemalt 20% kõrghariduse omandanutest ja 6% 18–34aastastest, kellel on esialgne kutsekvalifikatsioon, peaksid olema mõnda aega välismaal õppinud;
- 1–3 aastat tagasi kooli lõpetanud 20–34aastastest, kes on edukalt omandanud kesk- või kõrghariduse, peaks olema tööga hõivatud vähemalt 82%.

B. Bologna protsess

Lisaks liikmesriikide enda poliitilistele algatustele toetab EL aktiivselt Bologna protsessi prioriteete. Bologna protsess on alates selle algatamisest 1999. aastal liikunud eesmärgi poole tagada Euroopa kõrgharidussüsteemide parem võrreldavus, ühilduvus ja sidusus, mille tulemusena loodi 2010. aasta märtsis Budapesti-Viini ministrite konverentsi deklaratsiooniga Euroopa kõrgharidusruum.

C. ELi uus kõrghariduse tegevuskava

2017. aastal avaldas komisjon teatise ELi uue kõrghariduse tegevuskava kohta ([COM\(2017\)0247](#)). See käsitleb nelja prioriteetset valdkonda:

- kõrgharidusvaldkonnas oskuste arendamise vastavusse viimine tööturu vajadustega;
- kõrghariduse muutmine laialt kättesaadavaks ja kaasavamaks ning selle ühiskondliku mõju suurendamine;
- kõrghariduse innovatsioonivõime edendamine;
- kõrghariduse tulemuslikkuse ja tõhususe parandamine.

D. Euroopa haridusruum

Euroopa Komisjon avaldas pärast 2018. aasta mais Göteborgis toimunud tippkohtumist teatise „Tugevama Euroopa väljakujundamine: noorte-, haridus- ja kultuuripoliitika roll“ (COM (2018)0268). Selles esitatakse Euroopa haridusruumi loomise visioon, sealhulgas:

- programmi „Erasmus+“ tugevdamine;

[1]ELT C 119, 28.5.2009, lk 2.

- vähemalt 20 Euroopa ülikooli loomine aastaks 2024. See peaks aitama välja kujundada kogu Euroopas tunnustatavad Euroopa teaduskraadid;
- Euroopa üliõpilaspileti kasutuselevõtmine, et hõlbustada liikuvust;
- ettepanek võtta vastu nõukogu soovitus kõrgkoolidiplomite ja keskkooli lõputunnistuste ning välismaal veedetud õppeperioodide õpiväljundite automaatse vastastikuse tunnustamise edendamise kohta (COM(2018)0270).

SAAVUTUSED

A. Erasmus+

2013. aasta detsembris ametlikult vastu võetud programmi „Erasmus+“^[2] keskne eesmärk on investeerida Euroopa haridus-, koolitus-, noorsoo- ja spordivaldkonda ühtse integreeritud programmi kaudu. Programm „Erasmus+“ ühendab varem 2007-2013. aasta elukestva õppe programmi raames eraldi toimunud valdkondlikke ja valdkonnaüleseid programme kõrghariduse (Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus, kahepoolsed programmid muude riikide või maailmajagudega), koolihariduse (Comenius), kutseõppe ja -koolituse (Leonardo da Vinci), täiskasvanuhariduse (Grundtvig), noorte („Aktiivsed noored“) ja Euroopa integratsiooni uuringute (Jean Monnet) valdkonnas. Lisaks on sellesse esmakordselt lisatud spordivaldkond. Programmi „Erasmus+“ eelarve on 14 miljardit eurot ning selle raames saavad liikmesriigid teha koostööd nii omavahel kui ka kolmandate riikidega. Programmiga „Erasmus+“ tahetakse nimetatud valdkondade tegevust ümber korraldada ja ühtlustada, keskendudes kolmele põhimeetmele:

- üksikisikute õpiränne;
- innovatsioonile suunatud koostöö ning heade tavade vahetamine;
- poliitikareformi toetamine.

Olgugi et programm „Erasmus+“ hõlmab ka teisi valdkondi, on selle kesksel kohal kõrgharidus. Kõrgharidusele on eraldatud vähemalt 33,3% programmi „Erasmus+“ kogueelarvest. Liikuvusprogrammides osaleb aastatel 2014–2020 eeldatavalt kaks miljonit üliõpilast. Lisaks üliõpilaste ja kõrghariduse valdkonna töötajate liikuvuse toetamisele rahastatakse programmist ka selle magistrilaene ja Erasmus Munduse ühiseid magistriprogramme. Alates 2018. aastast toetab see ka Euroopa ülikoolide projekti, mille esimeses voorus valiti välja 17 Euroopa ülikooli, mis hõlmavad 114 kõrgharidusasutust 24 liikmesriigist.

Euroopa Komisjon avaldas 2018. aasta mais ettepaneku jätkuprogrammi kohta (2021–2027) (COM(2018)0367). Programmi üldine ülesehitus ei muutu ja programmi „Erasmus+“ raames juba paika pandud kolm põhimeedet jäävad samaks. Siiski tehakse ettepanek, et võrreldes programmitöö perioodiga 2014–2020 tuleks eelarvet kahekordistada kuni 30 miljardi euroni.

[2]ELT L 347, 20.12.2013, lk 50.

B. Marie Skłodowska-Curie meede

Marie Skłodowska-Curie meetmega, mis on osa ELi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammist 2014–2020 („Horisont 2020“), toetatakse teadustöötajate innovatsioonioskustele suunatud koolitust ja karjäärivõimalusi. Meetme raames rahastatakse mis tahes valdkonna tiptasemel teadusuuringutega seotud ülemaailmset ja valdkonnaülest liikuvust. Kõrghariduses toetatakse Marie Skłodowska-Curie meetme kaudu rahvusvahelist ning valdkondade- ja erialadevahelist liikuvust. Marie Skłodowska-Curie meetmest on saanud ELi peamine doktoriõppe programm, mille raames rahastatakse 25 000 doktoritööd ja doktoriõppejärgset teadusprojekti. Riikidevahelise liikuvuse edendamise kõrval püütakse programmi abil kaotada ka tegelikud ja tajutavad tõkked, mis lahutavad teadust teistest valdkondadest, eriti äritegevusest. Lisaks rahastatakse sellega [Euroopa teadlaste ööd](#), mis on igal aastal septembrikuu neljandal reedel kogu Euroopas toimuv avalike ürituste sari teadlaste töö propageerimiseks. Marie Skłodowska-Curie meede ei tohiks ka uue ELi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi (2021–2027) raames (programm „Euroopa horisont“) oluliselt muutuda.

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Euroopa Parlament on tänu oma viimastel aastakümnetel üha suurenenud poliitilisele tähtsusele saanud Euroopa kõrghariduspoliitika kujundamist järjest enam mõjutada.

A. Liikuvus

Parlament on edukalt töötanud kõrghariduse valdkonna praeguste programmide, sealhulgas programmi „Erasmus+“ eelarve suurendamise nimel. 2. veebruaril 2017. aastal võttis Euroopa Parlament vastu programmi „Erasmus+“ kohta resolutsiooni^[3], milles analüüsitakse programmi rakendamise esimesi aastaid, rõhutatakse selle edusamme ja soovitatakse muudatusi, et programmi toimimist mitmeaastase raamprogrammi teisel poolel parandada. Programmi „Erasmus+“ järgmise põlvkonna jaoks tegi parlament ettepaneku kolmekordistada eelarvet 41 miljardi euroni, mis võimaldaks suurendada osalevate üliõpilaste arvu ja kaasatust. Parlament rõhutas ka vajadust parema koostöö järele teiste Euroopa rahastamisprogrammidega ja selliste meetmete kaasrahastamist, mida praegu programmist „Erasmus+“ ei rahastata^[4]. Programmi „Erasmus+“ käsitleva uue määruse lõpliku teksti üle peetakse nõukoguga läbirääkimisi ja selles lepatakse kokku parlamendi üheksanda koosseisu ametiaja alguses. Juhuks kui Ühendkuningriiki peaks EList lahkuma ilma lepinguta, on Euroopa Parlament tõsiselt tegelenud ka programmi „Erasmus+“ vahetusprogrammis osalevate noorte õiguste ja staatuse kindlustamisega^[5].

B. Seos tööhõivega

Euroopa Parlament on olnud kõrgharidusest ja selle seosest tööhõivega alati huvitatud. 2012. aastal võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni Euroopa

[3]ELT C 252, 18.7.2018, lk 31.

[4]Vastuvõetud tekstid, [P8_TA\(2019\)0324](#).

[5]Vastuvõetud tekstid, [P8_TA\(2019\)0167](#): Programmi „Erasmus+“ käimasolevate õpirändetegevuste jätkamine Ühendkuningriigi liidust väljaastumise kontekstis.

kõrgharidussüsteemide ajakohastamise kohta^[6], milles kutsus kõrgharidusametusi üles lisama elukestva õppe taas oma õppekavadesse ja looma uute eesmärkidega kohandamiseks uusi, tööturu nõudlust kajastavaid õppesuundi. Pärast komisjoni 30. mai 2017. aasta teatist ELi uue kõrghariduse tegevuskava kohta ([COM\(2017\)0247](#)) võttis parlament 12. juunil 2018 vastu resolutsiooni hariduse ajakohastamise kohta ELis^[7]. Selles resolutsioonis nõuab parlament seoses kõrgharidusega, et loodaks Euroopa haridusruum, ning ergutab liikmesriike suurendama investeringuid kõrgharidusse ning soodustama koostööd kõrghariduse, töömaailma, tööstuse, teadusringkondade ja ühiskonna kui terviku vahel.

C. Bologna protsess

Euroopa Parlament on pikka aega näidanud üles huvi Bologna protsessi tugevdamise ja arengu vastu. 2012. aastal võttis parlament vastu resolutsiooni^[8], milles rõhutati Bologna reformide tähtsust Euroopa kõrgharidusruumi rajamisel ja strateegia „Euroopa 2020“ eesmärkide täitmisel.

Parlament leidis oma 28. aprilli 2015. aasta resolutsioonis^[9], et Bologna reformid aitavad Euroopas parandada haridussüsteemide kvaliteeti ja muuta kõrgharidust atraktiivsemaks. Tänu kvaliteedi tagamise süsteemidele diplomite vastastikusel tunnustamisel on Bologna protsess muutnud kõrgharidusstruktuurid omavahel ka paremini võrreldavaks.

2018. aasta aprillis võttis parlament vastu resolutsiooni Bologna protsessi rakendamise kohta^[10]. Selles nõuti, et 2018. aastal Pariisis toimuval järgmisel Euroopa kõrgharidusruumi ministrite konverentsil antaks Bologna protsessile kriitiline hinnang. Resolutsioonis rõhutati vajadust parandada hariduse sotsiaalset mõõdet ning pakkuda puudega ja ebasoodsa taustaga õppijatele konkreetseid võimalusi kõrgharidusele juurdepääsuks. Selles soovitati tagada juurdepääsetavad ja õiglased liikuvusstipendiumite ja -toetuste eraldamise mehhanismid. Resolutsioonis nõuti, et EL ja liikmesriigid suurendaksid oma hariduseelarvet, et kõigil oleks avalik-õiguslikule kõrgharidusele tasuta juurdepääs.

Pierre Hériard
01/2020

[6]ELT C 258 E, 7.9.2013, lk 55.

[7]Vastuvõetud tekstid, [P8_TA\(2018\)0247](#).

[8]ELT C 251 E, 31.8.2013, lk 24.

[9]ELT C 346, 21.9.2016, lk 2.

[10]Vastuvõetud tekstid, [P8_TA\(2018\)0190](#).

